

Tibet a fejlődés útján

Mészáros Klára

Október végén érkezik Magyarországra a Kínai Népköztársaságból az a tibeti delegáció, amelynek egyik tagja élő Buddha. Oroszország és Csehország után a magyar közvéleményt is szeretnék Tibet „igazi” helyzetéről tájékoztatni. Ez a látogatás sokban segítheti a tájékozódást.

A tibeti kérdés gyökerei az 1951-es „békés felszabadításhoz”, a Dalai Láma 1959-es meneküléséhez, majd az indiai Dharamsalában való letelepedéséhez nyúlnak vissza. A Kínai Népköztársaság ragaszkodik mind Tajvan, mind Tibet kérdésében az „egy Kína” elvhez. A diplomáciai kapcsolatok fenntartásának elengedhetetlen feltétele ennek elfogadása. Tibet tehát – a kínai álláspont szerint – elválaszthatatlan része Kínának. A világban szétszóródott tibetiek között azonban vannak, akik másként gondolkodnak az Autonóm Terület jövőjét illetően, és továbbra is őrzik Tibet függetlenségének eszméjét. Ám a Dalai láma ma már azon „középutasokhoz” tartozik, akik a realitásokon belül próbálják népüket összefogni. Az emigráció vezetőjeként tudatában van annak, hogy a lehetőségek köre behatárolt, így a megoldást Kína határain belül kell keresni egy olyan autonómia formájában, amely minden vonatkozásban „valódi”. A kínai hatóságok azonban gyanakvással kezelik a Dalai Láma kezdeményezéseit. Az Észak-Indiában működő „száműzött kormány” tevékenysége és az egykoron Qinhai, Gansu, Sichuan és Yunnan tartomány egy részét is magába foglaló „Nagyobb Tibet” visszaállításának továbbra is létező szándéka rendkívüli módon irritálja a kínai hatóságokat. A Kínai Népköztársaság, a Tibeti Autonóm Terület és a Dalai Láma kapcsolatát így a háromoldalú kölcsönös bizalmatlanság jellemzi, és egyéni tragédiák, árulások és hősies életutak kísérik.

Tibet hagyományos társadalmi rendjének felbomlásával fizetett gazdaságának fejlődéséért, a világhoz való szerves kapcsolódásáért. A tibeti társadalom zártságával egészen a XX. század közepéig őrizte feudális, jobbágys- és rabszolgarendszerének középkori formáját. A századokban mérhető elmaradottság oldása egybeesett a maoista Kína kollektivizálásával, a „nagy ugrás” és a kulturális forradalom zsákutcájának megtapasztalásával. A korszak túlélése a kínaiak számára sem volt könnyű, tibetieként viszont fizikai és pszichológiai teherként is rájuk rakódott a történelmi gyökerek átvágása.

Az 1990. évi népszámlálás adatai alapján 4.593.072 tibeti nemzetiségű volt Kínában. Ezek közül 2 millió 96 ezer élt Tibet területén. Az utóbbi 50 év tanúsága szerint a tibetiek száma az 1953. évi 1 millió fős becslésből kiindulva, folyamatosan emelkedik, mind a tibeti, mind a Tibeten belül élő egyéb nemzetiségűek körében. Az 1964-ben 1,251 millióra növekedett lélekszám 96,63%-a, 1,209 millió lakos vallotta magát tibeti nemzetiségűnek. A 2000-ben végzett felmérések szerint, a Tibet területén élők száma elérte a 2,62 milliót, amin belül a tibeti nemzetiségűek száma a 2,46 milliót, arányuk pedig 93,89%-ot tett ki. A nemzetiségi kisebbségeket kevésbé sújtó szigorú családtervezés következtében a népesség éves növekedési rátája Tibetben a legmagasabb, az országos 1,07%-os átlaggal szemben 1,72%. Az átlagos tibeti családban 5,29-en vannak, ami jóval felülmúlja a 3.63 fős kínai átlagot.

A Tibetbe települő vagy a tartósan ott tartózkodó kínaiakra vonatkozó autentikus adatok nem léteznek. A statisztikákban kimutatható *han* (kínai) és egyéb nemzetiségűek betelepülése feltételezhetően alábecsült. Nem tartalmazzák ugyanis a Tibetbe beszállásolt rendfenntartó és katonai kontingensek létszámát. Az utóbbi években a *han* etnikumú betelepülők száma jelentősen megnőtt, ami a hivatalos politika az ideiglenes tartózkodási és üzleti engedélyek megszerzésének könnyítésével ösztönzött. A két legnagyobb városban, Lhaszában és Shigatsebén a nem tibetiek létszáma megközelíti vagy meg is haladja a tibetiekét. Ugyanakkor megállapítható az is, hogy a kínaiak betelepítésével az emberi jogi kérdések újabb aspektussal bővíthetnek. Emberi jogi fórumokon indokoltan esik sok szó a tibetiekről, de nem szabad megfeledkezni arról, hogy a betelepülő kínaiak többsége sem saját elhatározásából cseréli fel szülőföldjét a számára nehezen elviselhető környezetre.

Noha Tibet még mindig Kína egyik legszegényebb és legelmaradottabb tartománya, de 2000-ben a kínai GDP-nek 1,17%-át adta. Politikai fontossága révén azonban nagyobb esélye van arra, hogy a központi kormányzattól jelentősebb gazdasági segítséget kapjon, mint az ugyancsak elmaradott szomszédos térségek. Az 1978 és 1998 közötti időszakban az infrastrukturális beruházások teljes összege 22,5 milliárd jüant tett ki. A kínai kor-

mány 2001 és 2005 között legalább 90 mrd jüant (min-
tegy 10,8 mrd USD-t) fektet be folyamatosan a tibeti
gazdaságba. Itt egy főre 3716 jüan jut (1998), ami maga-
sabb, mint Guizhou és Gansu tartomány hasonló mutató-
ja. Azonban az egyenlőtlenségek is itt a legnagyobbak. A
vidék és a város közötti fogyasztás aránya egy a négyhez.

Katonai, biztonsági és gazdasági megfontolások-
ból kap prioritást az infrastruktúra fejlesztése. Nem vé-
letlen, hogy a kínaiak első dolga az 1950-es években a
Sichuan–Tibet és a Qinghai–Tibet közötti főútvonalak
megépítése volt. Az épített utak hossza 1991-ben már –
720 hidat is beleértve – 21.834 km volt. A Xinjiang–Ti-
bet-, a Yunnan–Tibet- és a Kína–Nepál-útvonal biztosítja
a külvilággal fenntartott kapcsolatot. Egy kivétellel va-
lamennyi járásban van buszösszeköttetés, a városok 77%-
a érhető el busszal. Gelmud és Lhasza között már 1.080
km hosszú olajvezeték húzódik. Az első, 1956-ban indí-
tott repülőjáratot továbbiak követték. A posta- és telefon-
összeköttetés a világ valamennyi országával fennáll. A
hazai és a külföldi tőkeberuházók érdeklődése is az inf-
rastrukturális beruházások révén élénkülhetett meg olyan
területeken, mint a művelésbe be nem vont területek mez-
őgazdasági és ipari célra való hasznosítása, az ásvány-
kincsek kitermelése, a közlekedési hálózat fejlesztése, a
személy- és teherszállítás kapacitásának növelése, a meg-
újuló energiaforrások kiaknázása és a szolgáltató szektor
fejlesztése.

Tibet a reformoknak köszönhetően állhatott arra a
növekedési pályára, amelynek éves átlaga 1994-ig 8,8%-
ot, ezt követően pedig 10%-ot ért el. Az ágazatok közt a
növekedés átlaga a mezőgazdaságban 5,1%-ot, az iparban
7,2%-ot, a szolgáltatások területén 14,8%-ot tesz ki. A
mezőgazdaság 30,9, az ipari termelés 23,2, a szolgáltatá-
sok pedig 45,9%-kal járulnak hozzá a tibeti GDP-hez. A
gazdaság fejlesztésében prioritást élvez a mezőgazdaság
és az állattartás, s ez a munkaerő foglalkoztatási szerke-
zetében is tükröződik: itt dolgozik a foglalkoztatottak
76,3%-a, míg az ipar a munkaerő 5,7%-át, a szolgáltatá-
sok pedig 18,2%-át alkalmazza.

Tibet gyors ütemű fejlődésének köszönhető az
írastudatlanok 90%-os arányának gyors csökkenése. Je-
lenleg a tibeti analfabéták aránya vidéken 35,5%-ra, a
városokban 17,9%-ra mérséklődött. A születéskor vár-
ható élettartam is jelentősen meghosszabbodott: 1951-
ben az átlag 36 év volt, jelenleg 65 év. A fejlődésnek
azonban árnyoldalai is vannak. Nem is olyan régen
Lhasza utcáin csak a zarándokok nyüzsögtek. Ma már a
kínai üzletek, mozik, szecsuanai éttermek és taxik sokasá-
ga színesíti az utcaképet. Kínai teaházak, áruházak,
gyógyszertárak, a kínai ruházati stílust propagáló hirdeté-
sek jelzik a változás irányát. Azt, hogy ezek a változások
miként formálják a tibetiek gondolkodásvilágát, csak ta-
lálgatni lehet. A kínai dominancia miatt a tibeti szubkul-
túra nehezen érzékelhető. A felszínen minden békésnek
tűnik.

Az azonban világosan látszik, hogy a fejlődéssel
járó változások nyertesei többnyire nem a tibetiek. A ma-
gángazdaságot a kínaiak uralják. Ennek egyik oka a tibeti
szakemberek nagymérvű hiánya. Az útépitéseken is
szembetűnő például az, hogy a gépesített munkaterülete-

ken a kínaiak, a fizikai munkát igénylőknél a tibetiek
dolgoznak.

A felemelkedés útja tehát az oktatás, a képzés. Az
iskoláskorúaknak jelenleg 78,2%-át iskolázzák be. Az
elemi ismeretek elsajátítása mellett fontos a „hazafias” ne-
velés is. Ennek a 7–13 éves tibeti gyerekek a céltáblái.
Megtanítják a tibeti buddhista gyakorlat „elmaradott, ősi
szokásának” elvetését, a „korszerű” világnézet elsajátítá-
sát. Az iskolákban tiltott a tradicionális buddhista jelké-
pek viselése. Ezzel szemben a tibeti nyelv és írás hasz-
nálata már 1987-től lekerült az üldözendő bűnök listájá-
tól.

Hivatalosan 350 és 2000 közöttire teszik a rein-
karnált Buddhák számát Tibetben. A fiatal reinkarnáltak
Pekingben tanulhatnak. Az utóbbi két évtizedben több
mint 50 élő Buddha tanult a pekingi Tibeti Buddhizmus
Felsőfokú Kínai Intézetében. Különösen a 13 éves 11.
Pachen láma, Bainqen Erdini Qoigyijabu oktatására he-
lyeznek a kínaiak nagy súlyt. Tanulmányai során felké-
szítik arra, hogy jó élő Buddha legyen, aki majd – saját
szavai szerint – „hozzájárul a stabilitáshoz, az egységhez
és a virágzó, gazdag és erős Tibet építéséhez a Kínai
Kommunista Párt politikájának irányítása alatt.”

Az idő a kínaiaknak dolgozik. A Dalai Láma már
67 éves, ezért számolni lehet azzal is, hogy száműzetés-
ben hal meg. Bár Kína számára nem jelent gondot érde-
keinek érvényesítése, mégis úgy tűnik, hogy előnyösebb-
nek tartaná, ha még a Dalai Láma életében oldanák meg a
tibeti kérdést. A legitimitás minden bizonnyal Peking
számára is fontos, és ez egyben a tibeti diaszpórával
szemben is védelmet jelentene. Több mint egy évtizede
szakadtak meg azok a Tibettel kapcsolatos tárgyalások,
amelyektől a kérdés rendezését várták. A kapcsolatok
1993-ig többnyire a Dalai Láma bátyja, Gyalo Thondup
nem hivatalos pekingi utazásaira korlátozódtak. Ezért
volt hírértékű a Dalai Lámát képviselő tibeti delegáció
Kínába érkezése 2002 szeptemberében, amely ellátogat-
hatott Tibetbe is. A tibetiek által hivatalosnak ítélt utat
azonban a kínaiak magánlátogatásként kezelték, amely-
ből a Dalai Láma – a pozitív fogadtatás ellenére – azt a
következtetést vonhatta le, hogy még nem jött el az ér-
demi tárgyalások ideje. Kiderült az is, hogy az Állam-
biztonsági Minisztérium meghívására – nem sokkal az
említett látogatás előtt – egy másik, nyilvánosságot ke-
rülő küldöttség is járt Pekingben, ahol „történelmi kérdé-
sekről” tárgyaltak. A dialógus folytatása mindkét fél ér-
deke. Reális esély van arra, hogy a tárgyalások nem sza-
kadnak meg, ami új reményt és lehetőséget teremt a tibeti
kérdés békés rendezéséhez.

* * * * *

**Eddig megjelent számaink megtekinthetők
és letölthetők a www.vki.hu weboldalról.**